

Laurențiu Nistorescu

Lista regală a Daciei Magna: un model extins (I)

The royal list of Dacia Magna: an extended model (I)

Abstract: *As an instrument that reflects institutional continuity and allows the analysis of its mutations, the royal list was little used in connection with the evolution of the Geto-Dacian society. In fact, after its first organization by Hadrian Daicoviciu, only a few details were added to it, but no extensions were developed. However, the continuity of the most visible institution of the Geto-Dacian society, which reached the state level several centuries before Burebista, can be detected both before and after the reign of this specific king. The proposed extension of this analysis model takes into account that the Geto-Dacian society experienced not only state continuity, but also association and secession formulas.*

Cuvinte cheie: *regalitate, continuitate instituțională, Charnabon, Seuthes, Kothelas, Dromichaites, Moskon*

Keywords: *royalty, institutional continuity, Charnabon, Seuthes, Kothelas, Dromichaites, Moskon*

Dacă, acum jumătate de secol, Hadrian Daicoviciu nu s-ar fi ostenit să unifice, într-un singur instrument cronologic, puținele date cunoscute până atunci despre regii daci de la Sarmizegetusa¹, aceștia ar fi fost și astăzi amintiți în istoriografia noastră, neîndoielnic, ca niște oarecari căpetenii de triburi care se adună și se risipesc de pe un an pe altul, și nu drept ceea ce au fost cu adevărat: succesori în ocuparea unuia și aceluiași tron – adică exponenții de vârf al unei instituții statale care a participat, în această calitate, la economia evenimentială de la cumpăna celor două ere. Nu am folosit accidental termenul “neîndoielnic”: o parte a cercetătorilor de bună intenție continuă să perceapă regalitatea dacică, și astăzi, ca simpla manifestare a unei șeferii, eludând astfel, din nefamiliarizarea cu exigențele analizei conceptuale (care reclamă, printre altele, consecvență în vehicularea instrumentarului interpretativ), implicațiile pe care le atrage continuitatea instituțională. Încă și mai grav este faptul că această păguboasă – și, devreme ce ea intră în coliziune frontală cu datele furnizate de izvoarele literare și de analiza logico-istorică, total neștiințifică – percepție nu a fost deloc depășită în ceea ce privește regalitatea celeilalte

1. Daicoviciu H. 1968, pg. 124-130 (capitolul ”Soarta statului dac transilvănean”)

componente majore a Daciei Magna, regatul getic.

Așa se explică – însă nu se justifică! – de ce, spre exemplu, autorul unuia dintre comentariile privitoare la confruntarea lui Lysimach din primul volum al tratatului de istorie al Academiei Române² resimte nevoia de a pune între ghilimele ”regatul” lui Dromichaites, nu înainte de a preciza, pentru a nu avea dubii despre rostul acestor ghilimele, că ne-

am afla în fața unei doar ”ipotetice continuități politice”. Seria argumentelor care probează că nu există nici o justificare în rezerva de a vorbi despre continuitate instituțională este foarte lungă și am evocat-o în mai multe din demersurile noastre; ne vom limita, aici, doar la acelea care derivă din contextul evenimential și din reflectarea nemijlocită a izvoarelor adiacente. În generația anterioară celei în care se manifesta ca rege Dromichaites, geții – a se înțelege

regatul/statul getic, pentru că așa este această formațiune desemnată de contemporani³ – fac de cel puțin două ori dovada unei semnificative forțe militare: întâi în anul 335 î.Hr., când îl împiedică pe Alexandru Macedon să-și fixeze un cap de pod la nordul Dunării, iar a doua oară după doar patru ani, în 331 î.Hr., când aceeași armată getică respinge înapoi peste fluviu armata condusă de generalul macedonean Zopyrion. Avem, deci, de-a face cu o capacitate de mobilizare probată în fiecare generație⁴, care implică o putere politică concentrată, un sistem instituțional stabil și longeviv, deci cu un stat, deci cu o continuitate politică explicită. Dincolo de lectura logică, univocă, ne obligă la aceeași interpretare mențiunile corespondente ale surselor antice.

Așa cum ne asigură Diodor⁵, principala cauză a războiului geților cu diadohul Lysimach o constituia un teritoriu ocupat de cel din urmă; nu doar că existența unui litigiu de natură teritorială certifică existența/afirmarea unei relații de proprietate a puterii politice față de arealul ocupat (ceea ce constituie o condiția *sine qua non* a instituției statale), ci putem observa cum s-a dezvoltat acest litigiu de-a lungul mai multor generații, deci cum s-a manifestat, în această chestiune particulară, continuitatea instituțională.

Cea dintâi mențiune cunoscută care poate fi asociată litigiului având ca obiect teritoriile getice sud-dunărene este cea referitoare la intervenția regelui macedonean

2. Vulpe 2001, pg. 463

3. Faptul că autorii antici se referă frecvent la geți ca la un personaj colectiv – precum în formularea *expeditionem in Getas faceret* a lui Curtius Rufus (Rufus 10, 1, 44) – nu constituie un caz special, astfel de raportări fiind utilizate și în legătură cu entități instituționale de indubitabilă stătalitate. Însă atunci când autorii doresc să pună în evidență formațiunea politică sau conducătorul acesteia, apelează la terminologia consacrată instituțiilor statale: regatul fiind desemnat ca *arhe*/stăpânire, mai rar ca *politeia*/formațiune politică, iar regele, ca *basileos* (precum, la Strabon 7, 3, 8: *Dromichaites... Geton basileos*).

4. Subliniem că, în timpul lui Dromichaites, mobilizarea se face pentru un conflict de lungă durată, confruntarea cu traco-macedonenii lui Lysimach întinzându-se, cu sau fără sincope, pe aproape un deceniu.

5. Diodor, 21, 11

Filip al II-lea împotriva regelui sciților Atheas, din anii 341-340 î.Hr., în contextul căruia tatăl lui Alexandru cel Mare își asumă (după mariajul cu prințesa Meda, fiica regelui get Kothelas/*Rex Histrianorum*⁶), calitatea de moștenitor al regatului Geției⁷. Asumarea este explicită, izvorul menționând ritualul de grănițuire, prin ridicarea unei statui a lui Apollo la gurile Dunării⁸. Reafirmarea autorității macedonene asupra teritoriilor de la Dunăre, implicit și intimidarea geților care ar fi putut încerca să-și recucerească vechile posesiuni în contextul pregătirii confruntărilor cu perșii, a constituit și principala motivație a campaniei lui Alexandru cel Mare⁹, din anul 335 î.Hr. În generația următoare, mai exact între anii 300-292 î.Hr., Dromichaites se confruntă cu Lisimach pentru același teritoriu: este posibil ca acesta să fi preluat controlul asupra Geției sud-dunărene în prelungirea autorității macedonene, dar nu putem exclude, în acest stadiu al cercetărilor, nici posibilitatea ca geții să fi fructificat înfrângerea guvernatorului macedonean Zopyrion și să-și fi recuperat teritoriile încă din 331 î.Hr., pentru ca apoi Lysimach să le reocupe în contextul luptelor dintre diadohii alexandrinieni¹⁰. O generație mai târziu, după ce-și reînstituaseră propria autoritate asupra ținuturilor de la sud de fluviu, geții sunt nevoiți să-și restaureze gradual suveranitatea asupra exact acelorași teritorii, după tulburările de *status quo* produse de marea invazie celtică din 279 î.Hr. și instituirea așa-numitului ”regat de la Tyllis”¹¹ – în fapt, un regim de ocupație instituit de gruparea lui Comentiolus asupra Traciei pontice¹². Acesta este procesul pe care îl surprinde inscripția histriană care-l menționează pe Zalmodegikos și decizia sa de a institui taxe asupra navigației și pescuitului pe Dunăre¹³, semn că la acea dată – Zalmodegikos domnește în prima jumătate a secolului III î.Hr., deci în imediata succesiune a lui Dromichaites – regatul getic își reînstituise controlul asupra fluviului; este adevărat, vor mai trece câteva decenii până când autoritatea dinaștilor geți va fi complet restaurată asupra ținuturilor în cauză, tot dintr-o inscripție histriană fiind informați că, spre jumătatea aceluiași secol, toate cetățile grecești din Pontul Stâng îl recunoșteau ca suveran

6. Despre argumentele privind identificarea lui *Rex Histrianorum* cu Kothelas, la Nistorescu 2010

7. Iustinus 9, 2, 1; Frontinius, 2, 4, 20; Satyrus, cf. Athenaios, 12, 557b și 13, 556 b-d; Iordanes 10, 65. Fapt demn de reținut, Filip nu-și asumă suveranitatea peste întregul regat getic, fie din motive practice (instituirea autorității sale asupra teritoriilor nord-dunărene ridică dificultăți logistice și/sau putea angaja noi confruntări, nedorite în contextul pregătirilor pentru campania anti-persană), fie din rațiuni de legalitate – nefiind de exclus posibilitatea ca regele moștenit Kothelas să fie pierdut anterior controlul teritoriilor de la nord de fluviu.

8. Iustinus 9, 2, 1.

9. Avem a observa că geții n-au constituit un caz special al acestei campanii, Alexandru fiind angajat, la preluarea puterii după asasinarea tatălui său, într-o amplă operațiune de reafirmare a autorității regatului de la Pella asupra tuturor statelor încorporate de Filip al II-lea în ceea ce devenise deja ”imperiul macedonean”.

10. Această ipoteză este favorizată de informațiile (reținute printre alții și de către Diodor, 21, 73, 1-2) privitoare la rezistența opusă față de Lysimach de către coaliția portuară condusă de Callatis, care a apelat în acest conflict la ”aliații săi, potrivit înțelegerii” – prin aliați putându-se înțelege, în contextul dat, doar sciții și geții.

11. Polybius 4, 46

12. O opinie similară, la O Hogan 2006, pg. 61

13. Daicoviciu H. 1968, pg. 76-77. În traducerea lui D.M. Pippidi, textul începe astfel: „Decret al Sfatului și al Poporului. Sub președinția lui Theocritos, Pythoteles al lui Archelaos a propus: Întrucât Diodorus al lui Thrasyclus, Procritos al lui Pherecles și Clearchos al lui Aristomachos trimiși soli la Zalmodegikos în privința ostacilor, au călătorit prin țară dușmană și, înfruntând primejdii de tot soiul și dând dovadă de cea mai deplină râvnă, au adus înapoi ostatecii (fiind aceștia la număr peste 60), convingându-l pe Zalmodegikos să restituie cetății veniturile...”

legitim pe regele Rhemaxos¹⁴.

Caracterul obiectiv, deloc ipotetic, al continuității politice este certificat și de descoperirile arheologice relevante pentru epoca în discuție, cu precădere de faptul că așezările fortificate funcționale în secolele IV-III î.Hr. (dar și mai târziu) nu sunt amenajate izolat unele față de altele – și, așadar, nu exprimă autorități ale unei societăți segmentate¹⁵ – ci compun veritabile sisteme, cu rol fie de securizare a unei frontiere problematice (așa cum este cazul salbei de fortificații amenajate la limita dinspre domeniul teritorial al carpilor/carpo-bastarnilor¹⁶), fie de garnizoane avansate (cum sunt cele din vecinătatea emporiilor grecești din Pontul Stâng și, respectiv, dinspre dacii înrudiți și vasali), fie, deloc în ultimul rând, de supraveghere a unor artere comerciale (cazul aliniamentului de dave fortificate de pe cursul Siretului). Dar probatoriul care susține circumscrierea acestei problematice de asumare suverană a unui teritoriu anume în tabloul manifestărilor de continuitate instituțională getică este semnificativ mai larg, fiind compus deopotrivă din argumente directe și circumstanțiale (logico-istorice), iar cazuistica prin care această continuitate instituțională poate fi detectată este, de asemenea, mult mai extinsă. Ne vom opri, în cele ce urmează, în mod sistemic (și nu doar exemplificativ, ca în exemplul de mai sus), asupra unui aspect al acestei continuități care, dacă nu este cu necesitate cel mai important, este fără îndoială, cel mai direct detectabil: lista regală.

Un instrument analitic și valoarea sa de întrebuințare

Formal, lista regală este un instrument elementar de cronologie istorică, obținut din organizarea în succesiune temporală a datelor privitoare la intervalele în care și-au exercitat autoritatea, reală sau simbolică, asupra unei instituții (proto)statale date deținătorii *de facto* au puterii politice centralizate sau, atunci când puterea politică reală este colectivă ori impersonală, personificările acesteia. În sens propriu, vorbim despre o listă regală, desigur, doar acolo unde puterea politică se manifestă în formulă personală: regalități, tiranii, principate, imperii ș.a.; dar nu există diferențe structurale ale acestui instrument nici în cazul în care acesta operează cu succesiuni cronologice de magistrați (mandatari

14. Daicoviciu H. 1968, pg. 77-79. În traducerea aceluiași D.M. Pippidi: „Sfătul și Poporul au găsit cu cale, președinte al Adunării fiind Dionysos al lui Bianor, Apollonios al lui Cleombrotos a propus: [...] Și iarăși, (Agatocle al lui Antiphilos) ales sol în Tracia și la căpetenia acestora Zoltes, a reînnoit învoielile și înțelegerile încheiate cu ei; și simțind tot atunci că se strâng laolaltă tâlhari mulți, a adus faptul la cunoștință lui Zoltes, dând de știre și cetățenilor după întoarcerea acasă, din care pricină uneltirea a rămas fără urmări. Iar mai târziu, călcând tracia jurământul și învoiala și tot dând năvală spre cetate, ales de popor comandant cu depline puteri al teritoriului și strângând oșteni voluntari dintre cetățenii și barbarii adăpostiți în cetate, a păzit ogoarele și turmele și grânele până la sosirea regelui Rhemaxos. Iar după ce **regele a trecut pe malul din față** (subl. ns), nelăsând în urmă-i străji, de teamă, și trimițând numai vestitori ca să ceară tributul (Agatocle), întrucât ținutul era cuprins de război, ales sol și pornind la drum pe apă, l-a convins pe regele Rhemaxos să dea spre paza cetății călăreți o sută; iar când tracii au căzut în număr mare asupra străjerilor, iar aceștia, de frică, au fugit pe celălalt mal, lăsând teritoriul cetății fără pază, trimis sol la feciorul regelui, Phra..., l-a convins pe acesta să dea strajă cetății călăreți șase sute, care, întrecând oastea vrăjmașilor, au înfrânt pe căpetenia acestora Zoltes și...”

15. Societatea getică depășise de circa două secole stadiul de organizare exclusiv tribal (inclusiv forma asociativă a șeferiei/”frăției princiare”) și, după un interludiu de asociere la statalitatea sud-tracică, a evoluat într-o formulă statală de sine stătătoare.

16. Echivalentul arheologic al acestui domeniu este așa-numita cultură Poienești-Lukașevka

ai unor instituții impersonale de exercitare a puterii politice¹⁷), ori de exponenți ai unor instituții para-politice, precum sacerdoțiile, ordinele militare, casele de comerț ș.a.m.d.

Deși elementar, instrumentul listei regale are o însemnată valoare de întrebuințare, cu ajutorul său putând fi puse în evidență nu numai caracterul continuu¹⁸ al instituției reprezentate (în cazul regalității, a statului), ci – desigur, atunci când datele asociate o permit - și aspecte privitoare la transmiterea transgenerațională a exercițiului puterii sau delegitimarea (la limită, uzurparea) acesteia, caracterul și amplitudinea așezământului instituțional, singularitățile evenimentțiale etc. Deja evocata listă regală a suveranilor de Sarmizegetusa, reconstituită de Hadrian Daicoviciu, a fost, din păcate, prea puțin valorificată în aceste direcții, în pofida faptului că, după formularea sa, numeroase elemente au validat, cu ajustări minore, reconstituirea – să recunoaștem, mai mult inspirată decât judicios argumentată la momentul lansării¹⁹ – reușită de prestigiosul său autor. Spre exemplu, a rămas aproape ignorat faptul că doar ultimii trei regi ai acestei liste – Scorilo, prezumat a fi domnit între anii 28/29 și 68/69 d.Hr., Duras²⁰, localizat cronologic între anii 68/69 și 87 d.Hr., respectiv, Decebal, a cărui domnie s-a întins în perioada 87-106 d.Hr. – sunt relaționați între ei prin legături de rudenie apropiată, în vreme ce Burebista, Deceneu și Comosicus provin din structuri diferite de articulare instituțională a societății lor. Ce anume s-a petrecut în viața politică a Daciei de Sarmizegetusa²¹, în primele decenii ale secolului I d.Hr., care să fi favorizat

17. Exemplele de cea mai mare relevanță pentru Antichitatea euro-mediteraneană sunt Sfatul cetății-stat grecești și, mai ales, Senatul Romei.

18. Aspect adesea scăpat din vedere, continuitatea poate fi liniară sau, cel mai adesea, neliniară, punctele de singularitate reflectând evenimente sau etape procesuale de profunzime.

19. Argumentul formal utilizat de Hadrian Daicoviciu excede, la prima vedere, paradigma științifică. După ce identifică, la finalul unui excurs logico-documentar bine calibrat, faptul că ”cheia întregii cronologii e domnia lui Scorilo” (Daicoviciu H. 1968, pg. 128), autorul invocă un indice de natură psiho-motivațională: stabilind că tulburările de la curtea dacică ce reflectau războiul civil din Imperiul Roman ar fi avut loc la sfârșitul domniei lui Scorilo, aparent, doar pentru că ”prudența regelui se explică mai ușor în cazul unui monarh cu experiența a patruzeci de ani de domnie decât în cel al unui tânăr abia urcat pe tron”. Aparența, ne permitem să atragem atenția, nu trebuie să înșele: chiar dacă nu este explicit expus, eșafodajul argumentațional utilizat de Daicoviciu este semnificativ mai consistent, el întemeindu-se înainte de toate pe epuizarea, prin confruntarea cu datele disponibile, a tuturor contrascenariilor logic posibile.

20. Daicoviciu îl desemnează cu politonimul rămas canonic în istoriografia noastră: Duras-Durpaneus. Este însă de reținut că, încă anii '80, mai mulți cercetători au semnalat că ne aflăm, mai degrabă, în fața unei asocieri la domnia lui Duras (numele exclusiv sub care penultimul suveran dac este cunoscut de Dio Cassius, 67, 6) a unui anume Durpaneus/Dorpaneus (atestat deopotrivă de Orosius, 7, 10, 4 și Iordanes, *Getica* 13), interpretare întărită de împrejurarea că Iordanes îl desemnează pe asociatul și urmașul lui Duras ca Dorpaneus în *Getica* și ca Decebal (acesta din urmă fiind, vădit, un supranume) în *Romana*, 217.

21. Nu facem un simplu exercițiu retoric: sursele literare ne spun că, în această perioadă, viața politică a Daciei este dominată de ordinul *pileati*-lor, în vreme ce vechea aristocrație tarabostensă nu mai există sau, cel puțin, nu mai poate fi recunoscută sub această etichetă.

concentrarea puterii într-o singură familie²², vreme de aproape 80 de ani – caz, din câte știm până în prezent, singular în istoria lumii geto-dacice? Care erau, anterior instalării dinastiei Scorilo, mecanismele de legitimare a transferului puterii de la un suveran la altul²³ și cât de mult conta faptul că unii dintre aceștia (Deceneu și Comosicus în mod explicit) sunt

conecțați la instituția sacerdotală? În ce relații erau suveranii de Sarmizegetusa, înainte și după instalarea dinastiei Scorilo, cu celelalte trei-patru formațiuni statale în care, potrivit lui Strabon, s-a descompus uniunea lui Burebista la moartea acestuia? Sunt numai câteva dintre problematicile²⁴ care, pentru a fi rezolvate, trebuie mai întâi enunțate, iar enunțarea lor derivă din existența unei liste regale.

Nu este lipsit de interes să precizăm, aici, că instrumentul listei regale poate fi operațional și în formulă discontinuă – respectiv, în ipostaza (inevitabilă în cazuistica noastră, puternic marcată de stadiul deloc avansat al cercetărilor), atunci când reconstituirea sa este doar fragmentară; de altfel, acest instrument permite (și chiar reclamă) ajustări și corecții de fiecare dată când cercetarea avansează. Noi înșine am formulat un amendament la lista recompusă de Hadrian Daicoviciu, pornind – subliniem acest lucru – chiar de la un aspect de disfuncționalitate sesizat de acesta: faptul că, în reconstituirea propusă de el, pentru domniile cumulate ale regilor Deceneu și Comosicus rezulta un interval problematic de 72 de ani²⁵. Amendamentul nostru²⁶ este că în această listă trebuie inclus și regele Cotiso, care și-a exercitat domnia cândva, între cei doi, el nefiind, așa cum s-a încetățenit opinia în istoriografia noastră, rege al unui oarecare regat efemer, vag localizabil la Dunăre, ci un suveran de Sarmizegetusa suficient de puternic pentru a susține un efort îndelungat de război împotriva Romei și pentru a tenta diplomația imperială cu proiectul, de care amintește Suetonius²⁷, de încheiere a unei alianțe matrimoniale între acesta și împăratul Augustus.

22. Supremația acestui clan politic pare să fi fost mai extinsă, dacă avem în vedere că, în timpul lui Decebal, fratele său Diegis exercită misiuni de mandat regal.

23. În cazul transferului de autoritate de la Burebista la Deceneu avem și o mențiune literară: potrivit lui Strabon, 7, 3, 11, regele Burebista "a pierit din pricina unei răscoale". Interpretarea (și chiar traducerea) acestui pasaj comportă însă unele discuții.

24. O certitudine, chiar dacă de ordin generic, poate fi exprimată: viața politică internă a Daciei de Sarmizegetusa era mult mai complexă decât ne-am obișnuit să acceptăm, ceea ce reflectă existența unor structuri socio-instituționale mult mai elaborate. Amintim, ca exemplificare a diversității de probleme pe care o poate pune în evidență instrumentul listei regale, și articolul nostru despre identificarea unor clanuri politice dominante în structura societății geto-dacice (Nistorescu 2011).

25. Daicoviciu H. 1968, pg. 130. Iată comentariul autorului: "Poate că e mult, dar nu imposibil, și, de altfel, nu e exclus ca Iordanes să fi trecut cu vederea unul sau doi regi mai puțin însemnați".

26. Nistorescu 2005

27. Suetonius 63, 4, cf. FHDR I, pg. 516-517

Lista regală: extinderea modelului în perioadele preburebistane

Dacă, pentru Hadrian Daicoviciu, cheia de boltă a elaborării listei regale a constituit-o domnia lui Scorilo, pentru extinderea sa, considerăm că același rol poate (ca resurse) și trebuie (ca obiective) să-l joace domnia lui Burebista – mai exact, acea parte a acesteia în care ”cel dintâi și cel mai mare rege”, potrivit titlului consemnat în inscripția de la Dionysopolis, și-a exercitat autoritatea simultan peste regatele getic și (vest)dacic. Potențialul de referențialitate al acestui interval – situat generic între anii 82-44 î.Hr.²⁸ – derivă în primul rând din faptul că acesta este singurul moment în care Dacia Magna (ansamblul geto-daco-moes²⁹) s-a comportat ca o singură entitate instituțională, indiferent de forma concretă pe care a cunoscut-o³⁰. La aceasta se adaugă faptul, relevant metodologic, că, pentru ”lista Daicoviciu” – o listă, este obligatoriu să ținem cont de acest aspect, concentrată exclusiv asupra statului de Sarmizegetusa, deși informațiile literare permit reconstituiri și pentru Geția – momentul Burebista constituie punctul de inițiere, un *terminus post quem*.

Dar domnia lui Burebista este un *terminus*, de această dată *ante quem*, și pentru evoluția anterioară, în interiorul statalității geto-dacice, a instituției regale; firește, și în acest caz, reconstituirile trebuie să aibă în vedere faptul că există cel puțin o linie succesorală distinctă pentru regatul getic și o alta pentru cel (vest)dacic³¹. O simplă trecere în revistă a liderilor politici care au ocupat această demnitate ne poate forma o primă imagine despre cât de complexă a fost această evoluție instituțională. Astfel, dacă nu luăm în considerare și informațiile homerice referitoare la regalitatea legendară asociabilă tracilor

28. Dacă termenul final al intervalului nu ridică nici o problemă, fiind explicit corelat cu anul morții lui Caesar, în ceea ce privește anul de debut al asocierii geto-dacice (aceasta fiind semnificația sosirii la curtea lui Burebista a sacerdotului suprem get Deceneu), reperul cronologic îl constituie mențiunea lui Iordanes că evenimentul a avut loc ”în vremea când la Roma a luat puterea Sulla/*quo tempore Romanorum Sylla potitus est principatum*” (Iordanes, *Getica* 11). Însă acest moment poate fi plasat, teoretic, oricând între sfârșitul ”Războiului Aliaților” (anul 88 î.Hr., când Sulla preia puterea la Roma, printr-un marș asupra Capitalei, este numit consul și-l declară pe adversarul său politic Marius inamic al statului) și anul 82 î.Hr. (când Sulla este desemnat dictator). Dacă avem în vedere doar intervalul de autoritate supremă necontestată a lui Sulla, putem reduce din acest interval anii 87-84 î.Hr., când liderul roman este angajat personal în campaniile anti-mithridatice, conjunctură de care Marius și Cinna profită pentru a-i uzurpa puterea în Capitală – putere pe care Sulla o recâștigă printr-un al doilea marș asupra Romei, din anul 83 î.Hr. Cum, la rândul său, Deceneu nu avea nici o motivație să apeleze la Burebista înainte de anul 86 î.Hr. (anul dezastrului de la Chaeronea), putem accepta că asocierea politică geto-dacică s-a perfectat cândva, între anii 83-82 î.Hr.

29. Acest ansamblu, care prezenta o unitate ”naturală” (etno-lingvistică în primul rând, dar și sacerdoțială) încă din Antichitatea pre-romană, a fost identificat de-a lungul istoriei ca o singură entitate Dacia, indiferent de modul în care s-au trasat și retrăsat, în timp, delimitările politice. Eticheta Dacia Magna (care nu trebuie percepută decât ca o convenție terminologică) are funcțiunea de a evita confuziile cu organizațiile politico-statale care au purtat acest nume (regatul propriu-zis dacic și diferitele provincii imperiale romane).

30. Constituie vădite supraevaluări ale realității istorice atât formula ”stat unitar și centralizat” (vehiculată în perioada naționalist-comunistă), cât și contestarea generală a unității burebistane, sub formula așa-zis demitizantă a ”efemeridei conjuncturale”. Abordările critic-raționaliste oscilează, în definirea caracterului aceluia *megale arche* burebistan, între asocierea de state și uniunea personală.

31. Atât cât ne permite stadiul cercetării, putem afirma că celelalte componente ale uniunii burebistane (care erau în total, la separare, ”patru sau cinci”, potrivit estimării lui Strabon) au fost adăugate la această uniune prin exercitarea hegemoniei tandemului geto-dac și, în plus, nu atinseseră pragul de dezvoltare instituțională statală.

nordici³², la cele mai vechi informații despre un rege al geților sunt databile la sfârșitul secolului VI î.Hr.: este vorba de acel rege la curtea căruia poposește Zalmoxes, rege care se va fi aflat, totodată (orizontul de timp este prea restrâns ca să permită altă interpretare³³) la conducerea regatului getic și în momentul istoricei expediții la gurile Dunării conduse, în anul 514 î.Hr., de suveranul persan Darius I³⁴ – l-am desemnat convențional, din acest motiv, Antidareicul. În imediată succesiune a acestuia, pe tronul Geției urcă Zalmoxes însuși, iar cândva, spre jumătatea V î.Hr., este menționat ca rege al geților și un oarecare (am spune nebulos, dacă termenul nu s-ar aplica unui mare număr de personaje regale geto-dacice) Charnabon³⁵. Aproximativ în aceeași generație este amintit și Spargapeithes: este adevărat, acesta este desemnat ca fiind rege al agatârșilor³⁶, dar într-un moment în care-și exercita hegemonia asupra unui teritoriu care se va defini apoi drept eminentamente getic³⁷.

Cu Sitalkes (a cărei domnie se sfârșește tragic în anul 424 î.Hr.) se deschide o a doua etapă din existența așezământului politic al geților, în care instituția regală este strâns legată de cea a tracilor sudici, sugerând manifestarea unui anumit co-dominii statal traco-getic. Dacă Sitalkes dispune asupra unor contingente însemnate de cavalerie getică³⁸ (fiind, la acest stadiu al cercetării, dificil de apreciat dacă ne aflăm în fața unei situații particulare ori a unei autorități permanente³⁹), în cazul lui Seuthes I⁴⁰ (a cărei domnie este precis datată în intervalul 424-410 î.Hr.) și a lui Seuthes al II-lea (care-i succede pe tron între anii 410 și 380 î.Hr.), avem temeuri să considerăm că ne aflăm în prezența unei relații mult mai consistente cu geții, fie și numai dacă avem în vedere adnumerarea acestuia printre regii-sacerdoți legendari ai regatului de la Dunărea de Jos⁴¹. Lista suveranilor de tradiție

32. În notoriul "catalog al corăbiilor" din *Iliada* lui Homer (*Iliada* 2) este evocată prezența pe câmpul de luptă a unui contingent de cauconi, neam despre care mai multe izvoare literare ulterioare (de la Strabon la Ammianus Marcellinus) ne dau suficiente detalii pentru a-l asocia cu Caucazul din Carpații orientali și, deci, cu regatul getic: „Pe sulițașii cauconi la luptă-i conduce Euphemos / Fiu al lui Trezenos, nepotul măritului Cheas”. Tot la Homer, dar în *Odiseea*, apare și prima mențiune de ordin istoricist referitoare la Orfeu, prezentat ca rege al aceluiași neam caucon. Dincolo de contextul mitologizant al acestor informații, nu vom reține aceste date în analiza despre regalitatea getică, din cel puțin două considerente: relația populației caucone cu geții este, la orizontul epopeii troiene (cumpăna secolelor XIII/XII î.Hr.) nelămurită, iar, în măsura în care un regat getic era deja format, acesta nu întrunea în acea epocă atributele definitorii ale statalității.

33. Privitor la argumentarea istoricității lui Zalmoxes și la analiza cronologiei aferente, la Nistorescu 2010-b

34. Herodot, 4, 93; 4, 95 și urm.

35. Sofocle, *Triptolemos*, cf. Preda 1994 - AC, pg. 295; Hyginus, *Astronomicile*, cf. Petre 2004, pg. 22

36. Herodot, 4, 78

37. Privitor la localizarea agatârșilor, Herodot, 4, 125. Aportul agatârșilor la formarea identității politice getice și, în particular, sincronismul dintre afirmarea și rapida dispariție a acestora și, respectiv, apariția regatului Geției, este o temă rămasă încă neinvestigată.

38. Tucidide 2, 29, 2

39. Argumentele în favoarea unei autorități permanente a regilor sud-tracci asupra geților, în această perioadă, sunt, totuși, semnificativ mai consistente decât contra-argumentele. Astfel, ca să ne limităm la un singur exemplu, poate fi citată intervenția directă a primului rege al statului traco-odris, Teres I, în problemele legate de succesiunea la tronul sciților de la gurile Dunării, după moartea lui Ariapeithes, când se va lovi de opoziția unui alt pretendent, Scyles, susținut de cetatea Histria (Herodot, 4, 80) – fapt care atestă că interesul suveranilor odrși legat de situația politică de la Dunăre era manifest încă de la reorganizarea, ca stat propriu, a fostei satrapii persane Skudra.

40. Polyainos 7, 38

41. Acest al II-lea Seuthes este, cel mai probabil, acel rege-filozof Zeuta de care va avea știință, la vremea

odriso-getă continuă cu Kotys I (380-360 î.Hr.)⁴² și Kothelas/*Rex Histrianorum* (360-340 î.Hr.)⁴³, aceștia acoperind practic fără discontinuitate – și în pofida unei neîntrerupte dezmembrări și recompuneri ale unității statale pan-tracice, simptom al unei statalități încă fragede, care abia depășise vârsta ”frăției princiare” – un interval de peste un secol de cristalizare instituțională.

Deloc surprinzător, etapa co-dominiului traco-odris este curmată brusc de formarea așa-numitului ”imperiu macedonean”; la fel de nesurprinzător fiind și faptul că, în cele două generații care se succed⁴⁴, reflexele acestui co-dominii sunt încă manifeste - și este suficient să ținem cont de faptul că autorii antici oscilează în a-l percepe pe Dromichaites ca rege al geților sau al odrisilor⁴⁵, fiind probabi, derutați și de prezența în anturajul acestuia al unui strateg ce poartă deja prestigiosul nume Seuthes. Două aspecte merită să ne rețină atenția aici: prima, că – în contextul general al frământărilor din regiunea balcanică și a sistematicii dezmembrări, de către Filip al II-lea, a statalității pan-tracice – ne aflăm în fața primei divizări teritoriale a Geției (teritoriile sudice fiind explicit grănițuite de suveranul macedonean după înfrângerea lui Ateas al scițiilor); respectiv, a doua, că, prin asumarea calității de ginere și moștenitor al lui Kothelas, Filip își asumă și exercită, până la moartea sa, și calitatea de rege al geților sud-dunăreni⁴⁶. În această radicală schimbare de context, care obligă elitele getice să-și formuleze un drum evolutiv distinct de cel al tracilor sudici, se conturează și germenii etapei următoare: a interludiului celtic, posibil datorită puternicei contestări a hegemoniei regionale macedonene și a lungului șir de conflicte din perioada diadohilor. În contextul creat de conflictele dintre urmașii politico-militari ai lui Alexandru cel Mare și, respectiv, de regimurile de ocupație pe care le-a creat invazia celtică⁴⁷, pe tronul geților sunt consemnați, succesiv, regii Zalmodegikos (prima generație a secolului III î.Hr.) și Rhemaxos (după jumătatea secolului III î.Hr.),

sa, Iordanes. Un argument suplimentar în acest sens îl constituie scena banchetului, descrisă de Xenophon (care a participat direct la eveniment), scenă ce include suficient de multe elemente (rituri vădit dionysiace într-un decor amintind frapant de ospățul lui Dromichetes), sugerând poziția de sacerdot a lui Seuthes al II-lea. În ceea ce privește regiunea care a revenit lui Seuthes al II-lea, pare evident că aceasta a cuprins sud-estul Traciei propriu-zise, unde, anterior, își exercitase autoritatea tatăl său, principele Maesades al thynilor și melandiților, și pe care o va lăsa moștenire lui Kotys I, iar prin acesta, nepotului său Kersobleptes - acest teritoriu fiind, ca și regatul getic, riveran Pontului Euxin.

42. Athenaeus 4, 131; Demosthenes, *Contra Aristokrates*, 23, 8 și urm. Exercitarea autorității lui Kotys I și asupra domeniului teritorial getic este suprademonstrată de tezaurile de la Agighiol (din care face parte și cupa cu inscripția „Kotys eg Beou” – cf. Preda 1994, pg. 41) și, respectiv, Borovo (care include o cupă cu o inscripție aproape identică – cf. Preda 1994, pg. 198).

43. Despre identificarea lui *Rex Histrianorum* cu Kothelas și cronologia aferentă, la Nistorescu 2010

44. Generațiile lui Filip al II-lea și a fiului său Alexandru cel Mare, care prilejuiesc afirmarea unei vitalități militare demne de atenție a geților.

45. Polybius, cf. FHDR I, pg. 166-167

46. Detalii la Nistorescu 2010, cu bibliografia aferentă

47. Ne referim, cu precădere, la așa-numitul ”regat de la Tylis” (care se suprapunea Traciei pontice) și gruparea scordiscă (care s-a suprapus parțial regatului triballilor).

urmați, spre sfârșitul aceluiași veac, cu o probabilitate derivată din precara sa atestare, exclusiv numismatică, de Moskon⁴⁸.

O la fel de precară atestare ni-i aduce în atenție, către sfârșitul secolului III î.Hr. și în primele decenii ale celui următor, pe basileii Ailios⁴⁹, Akrosas⁵⁰, Charaspes⁵¹, Kanites⁵², Sariakes⁵³ și Tanusa⁵⁴. Exegeza este aproape unanimă în a-i cataloga pe acești basilei (dintre care doar Kanites și Sariakes sunt cunoscuți și prin alte mențiuni, epigrafice, decât emisiunile monetare⁵⁵) drept sciți; contextul și onomastica susțin această receptare. Ceea ce ne reține atenția însă asupra acestui grup este faptul că ei și-au exercitat autoritatea asupra unui teritoriu care se suprapune nucleului statal al geților sud-dunăreni, în imediata vecinătate a emporiilor grecești Callatis, Dionysopolis ș.a. și nu departe de cetatea Helis⁵⁶, pe un areal cu extensie greu evaluabilă: care era natura acestei autorități politice ce dispunea de un așezământ instituțional apt să susțină emisiuni monetare, cum s-au succedat între ei acești basilei, în ce relații se aflau cu ”regatul de la Tylis”, regatul tracic propriu-zis și, mai ales, din perspectiva noastră, cu regatul getic, nu în ultimul rând, dacă au jucat vreun rol în formarea unui nucleu de putere alternativă⁵⁷ în Geția sudică (în raport cu nucleul regal tradițional-identitar), sunt probleme care abia încep să fie formulate în cercetările de la noi.

Tot primei jumătăți a secolului II î.Hr. îi aparțin și cei doi suverani care marchează *resurecția/incrementa* geto-dacică ce avea să favorizeze crearea unității burebistane⁵⁸: Oroles⁵⁹ și, respectiv, Rubobostes⁶⁰. În generația imediat următoare, un suveran nenumit al geților patronează excepționala prezență - și neangajare efectivă în luptă - a geților în bătălia de la Pydna, din anul 168 î.Hr., sub comanda generalului Cloilios, pentru ca, în ajunul emergenței regimului burebistan, regatul getic să fie din nou angajat în marile încleștări militare dintre Roma și coaliția pan-elenistică, de această dată printr-un contingent militar comandat de un anume Dromichaites⁶¹ (firește, altul decât cel din epoca diadohilor), care cade în bătălia de la Chaeronea, din 86 î.Hr.; nu știm dacă acest Dromichaites al II-lea⁶²

48. Preda 2008, pg. 197

49. Preda 2008, pg. 22

50. Preda 2008, pg. 23

51. Preda 2008, pg. 78

52. Preda 2008, pg. 167

53. Preda 2008, pg. 254

54. Preda 2008, pg. 277-278

55. Draganov 2010, pg. 29-52

56. Acceptăm, până la o contra-demonstrație validă, identificarea acesteia cu centrul urban de la Sboryanovo.

57. O astfel de problematică este sugerată de faptul că teritoriul sud-getic fusese desprins de sub autoritatea regalității getice și administrat distinct în perioada Filip al II-lea-Alexandru cel Mare, iar în intervalul de anarhie celtocratică și conflicte ale diadohilor, nucleul ”legitimist” al statului getic lupta încă să-și reafirme suveranitatea asupra acestui teritoriu – pentru ca, un secol mai târziu, în contextul expansiunii romane, această diviziune să fie exploatată prin stimularea secesionismului exprimat de suveranul post-burebistan Rolles.

58. Despre identitatea, cronologia și parteneriatul politico-militar dintre regatele lui Oroles și Rubobostes, la Nistorescu 2010-c și Nistorescu 2013

59. Iustinus 32

60. Iustinus, prol. 32

61. Appian 12, 41

62. Convenția terminologică nu trebuie, firește, absolutizată: nu știm câți Dromichaites s-au succedat

era el însuși suveranul regatului getic, dar știm că dispariția sa și a armatei sale în câmpul de luptă a generat o stare de criză în Geția⁶³, suficient de amplă pentru a-l determina pe sacerdotul suprem, Deceneu ca, după o explicit atestată vizită în Egipt⁶⁴, să caute un nou aranjament de securitate pentru țara sa, pe care îl găsește în alianța cu Burebista.

Bibliografie

Izvoare

*** FHDR I

*** *Fontes ad Historiam Dacoromaniae Pertinens/Izvoare privind istoria României*, vol. I *De la Hesiod la Itinerariul lui Antoninus*, Iliescu, Vladimir, Popescu, Virgil C., Ștefan, Gheorghe (ed.), Ed. Academiei RPR, București, 1964

Athenaios

Athenaios, *Ospățul înțelepților*, Barbu, Nicolae, I. (trad.), Ed. Minerva, București, 1978

Diodor

Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, Marin, Valentin (trad.), Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2004

Dio Cassius

Dio Cassius Cocceianus, *Istoria romană*, Piatkowski, Adelina, Ștefan, G. (ed.), vol. 1+2, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1973

Frontinus

Frontinus, *The Stratagems. The Aqueducts of Rome*, Bennett, Charles E. (trad.), McElwain, Mary B. (ed.), Ed. W Heinemann & G.P. Putnams Sons, Londra/New York, 1925

Herodot

Herodot, *Istorie*, ed. Onu, Liviu, Șapcaliu, Lucia (ed.), Ed. Minerva, București 1984

Homer

Homer, *Iliada*, Murnu, George (trad.), Franga, Liviu (ed.), Ed. Univers, București 1985

Iordanes

Iordanes, *Getica*, Popa-Lisseanu, Gh. (trad.), Drăgan, J. C. (ed.), Ed. Nagard/Centrul European de Studii Tracice, Roma, 1986

Iustinus

Iustinus, Marcus Junianus, *Justin's Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus*, Yardley, J.C. (trad.), Develin, Bob (ed.), Ed. Oxford University Press, London

Polybius

Polybius, *Istorie*, vol. 1+3, Shuckburgh, Popescu, Virgil, Piatkowski, Adelina. (trad.), Ed. Științifică, București 1966

Rufus

Rufus, Quintus Curtius, *Viața și faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei*, Gerota, C., Popescu-Gălășanu, P.H. (trad., ed.), Ed. Minerva, București 1970

Strabon

Strabon, *Geografia*, Vanț-Ștef, Felicia (trad.), vol. I, II, III, Ed. Științifică, București, 1972/1974/1983

Tucidide

Tucidide, /Thukydides, *Istoria Războiului Peloponesian*, Barbu, Nicolae I. (trad.), Ed. Științifică, București 1966

de-a lungul secolelor la vârful instituțiilor politico-militare ale Geției și nici în ce ordine. Discuția despre apartenența acestui Dromichaites "al II-lea" la istoria getică, la Nistorescu 2008

63. Este foarte tentant să-l identificăm pe "tatăl" la care s-a dus în misiunea diplomatică Acornion de Dionysopolis (menționat în inscripția dedicată acestuia) să fie nu tatăl lui Burebista, așa cum a presupus o parte a exegezei, ci tatăl lui Dromichaites, fiind logic ca reprezentantul unei cetăți aliate lui Mithridates să-l informeze pe regele get de la Sargedava (sau Zargedava) că fiul și succesorul său a pierit, împreună cu o parte importantă a armatei și, firește, să se consulte asupra conjuncturii nou-create. Deși această poteză are un grad de probabilitate net superior celorlalte, ea rămâne încă, deocamdată, doar o ipoteză de lucru.

64. Strabon 7, 3, 11

Volume și sinteze

- Daicoviciu H. 1968
Daicoviciu, Hadrian, *Dacii*, Ed. pentru Literatură, București
O Hogan 2006
O Hogan, Daithi, *The Celts: A History*, Ed. Boydell Press, Suffolk/Rochester
Petre 2004
Petre, Zoe, *Practica nemuririi. O lectură critică a izvoarelor grecești referitoare la geți*, Ed. Polirom, Iași
Preda 1994
Preda, Constantin (coord.), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României (EAIVR) vol I A-C*, Ed. Enciclopedică, București
Preda 2008
Preda, Constantin (ed.), *Enciclopedia de numismatică antică în România*, Ed. Enciclopedică, București

Articole

- Babeș 2001
Babeș, Mircea, *Spațiul carpato-dunărean în secolele III-II a.Chr.*, în Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru (ed.), "Istoria Românilor, vol I: Moștenirea timpurilor îndepărtate", Ed. Enciclopedică, București, pg. 501-532
Draganov 2010
Draganov, Dimitar, *The coinage of the Scythian Kongs in the West Pontic area: Iconography*, în *Arcaheologia Bulgarica*, nr. 3/2010, pg. 29-52
Nistorescu 2005
Nistorescu, Laurențiu, *Contribuții la problematica listei regale a Daciei. Cotiso*, în Nistorescu, Laurențiu, "Statele DacoRomaniei", Ed. Waldpress, Timișoara, pg. 70-77
Nistorescu 2008
Nistorescu, Laurențiu, *Problema celui de-al doilea Dromichiates*, în "Clio" nr. 1/2008 (partea I) și 2/2008 (partea a doua), Ed. Asociația Istoricilor Bănățeni, Timișoara
Nistorescu 2010
Nistorescu, Laurențiu, *O propunere de identificare a lui Rex Histrianorum*, în "Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis", nr. 12, Ed. Universității de Vest, Timișoara, pg. 173-181
Nistorescu 2010-b
Nistorescu, Laurențiu, *Regalitatea arhaică. Momentul Zalmoxes*, în "Studii de Istorie a Banatului", nr. 34, Ed. Universității de Vest, Timișoara, pg. 5-22
Nistorescu 2010-c
Nistorescu, Laurențiu, *Un precedent al arhe-ului burebistan: cooperarea militară daco-getică din epoca lui Rubobostes și Oroles (I)*, în "Studii de Istorie a Banatului", nr. 34, Ed. Universității de Vest, Timișoara, pg. 23-42
Nistorescu 2011
Nistorescu, Laurențiu, *Clanuri și familii în lumea geto-dacică*, în "Analele Universității de Vest din Timișoara – Sociologie, Psihologie, Pedagogie și Asistență Socială" nr. 17, Ed. Universității de Vest Timișoara, pg. 25-36
Nistorescu 2013
Nistorescu, Laurențiu, *Un precedent al arhe-ului burebistan: cooperarea daco-getică din epoca lui Rubobostes și Oroles (II)*, în „Acta Centri Lucusiensis” nr. 1A/2013, pg. 24-40, Ed. CSDR Lucus, Timișoara
Vulpe 2001
Vulpe, Alexandru, *Istoria și civilizația spațiului carpato-dunărean între mijlocul secolului al VII-lea și începutul secolului al III-lea a.Chr.*, în Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru (ed.), "Istoria Românilor, vol I: Moștenirea timpurilor îndepărtate", Ed. Enciclopedică, București, pg. 451-500
Vulpe-Glodariu-Rădulescu 2001
Vulpe, Alexandru, Glodariu, Ioan, Rădulescu, Adrian, *Burebista*, în Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru (ed.), "Istoria Românilor, vol I: Moștenirea timpurilor îndepărtate", Ed. Enciclopedică, București, pg. 635-654

Webografie

Orosius

<http://www.thelatinlibrary.com/orosius.html> , 15.06.2016

Strabon (gr/fr)

<http://remacle.org/bloodwolf/erudits/strabon/> , 10.06.2016

Anexă

Pe baza informațiilor trecute în revistă, fatalmente lapidar, până aici, propunem următoarea cronologie a ocupării tronului regatului getic – cu precizarea că modelul ia în calcul etapele de ”secesiune” ale Geției sud-dunărene mai sus evocate (din perioadele Filip al II-lea – Lisimach și, respectiv, din intervalul Cerethrius^a – Zoltes^b).

a) Comandantul militar al armatei celtice care atacă, în anul 279 î.Hr., în direcția regatului Triballiei; nu știm dacă, așa cum pare foarte probabil, acest atac a continuat și asupra regatului Geției (proaspăt reunificat sub Dromichaites), dar momentul poate fi valorizat ca reper cronologic pentru ”interludiul celtic” din istoria regalității getice.

b) Liderul militar sud-tracic, învins de Rhemaxos în campania acestuia de reafirmare a autorității getice la sudul Dunării.

c) Denumire convențională, sub care-l plasăm pe regele, rămas anonim, la curtea căruia a sosit Zalmoxes, și al cărui tron l-a preluat după moartea acestuia. Sincronismul cronologic ne determină să-l considerăm unul și același cu regele care a opus rezistență invaziei persane din 514 î.Hr.

d) În cazul acestuia, nu excludem nici una dintre variante: supranume al lui Zalmoxis; personaj exclusiv literar; rege cu identitate proprie, care a domnit fie în imediata succesiune a lui Zalmoxis, fie după un scurt interval.

e) Regele agatârșilor își exercită autoritatea asupra unor teritorii care vor face parte, în generația imediat următoare, domeniul nordic al regatului Geției; și în acest caz, nu excludem nici una dintre variante: ca dominația agatârșă asupra geților să fie efemeră (și, deci, să fi existat o regalitate getică distinctă), respectiv, ca cele două autorități să fuzioneze în același context în care, în sincronism, traci sudici își creau propriul stat pe structura fostei satrapii Skudra, după alungarea garnizoanelor persane (cu subvarianta că suprastratul propriu-zis agatârș a fost forțat să se replieze în interiorul arcului carpatic).

f) În cazul suveranilor odriși care și-au exercitat hegemonia asupra geților, sunt de făcut următoarele observații: e posibil ca autoritatea lor să se fi exercitat doar asupra geților sud-dunăreni; existența acestor suverani nu exclude existența unor regi locali getici, însă aceștia din urmă nu exprimă o autoritate de tip statal; nu în ultimul rând, deși foarte limitată, există posibilitatea ca între domniile acestora să fi fost intercalate și alte domnii efemere.

g) Intervalul în care, ca ginere și moștenitor al regelui Kothelas, Filip al II-lea domnește și peste geții sudici.

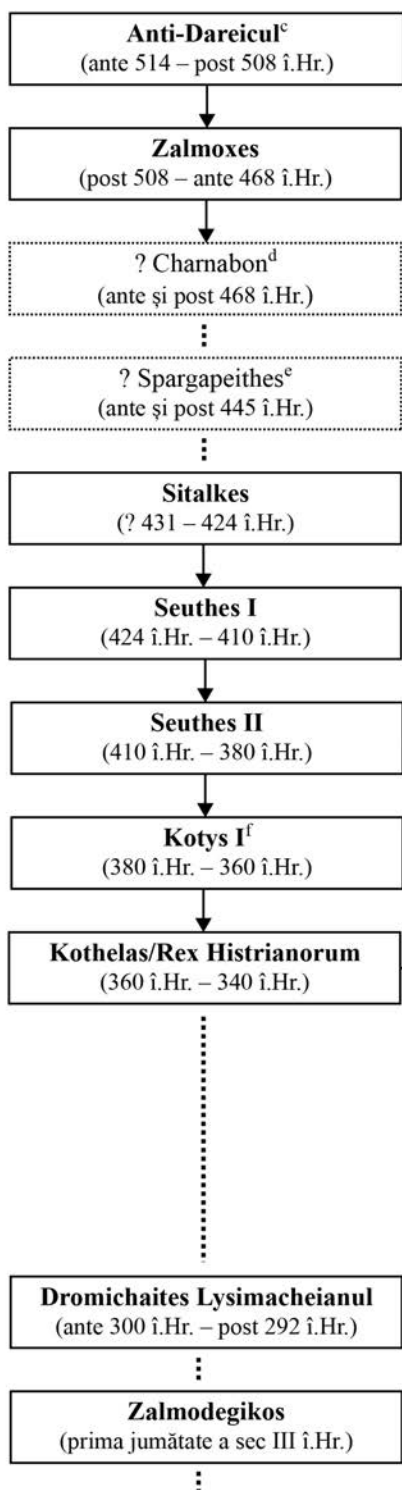
h) Alexandru cel Mare își reafirmă autoritatea asupra geților sud-dunăreni prin campania din 335 î.Hr.; cel mai probabil, această autoritate încetează în 331 î.Hr., după dezastrul campaniei lui Zopyrion, dar rămâne obiect de dispută între geți și urmașii lui Alexandru, până la tratatul din 292 î.Hr., dintre Dromichaites și Lysimach.

i) Este destul de probabil ca principele Zoltes, liderul trac înfrânt de intervenția lui Rhemaxos, să-și fi asumat efemer (în contextul creat de invazia celtică din 278 î.Hr. și înființarea ”regatului de la Tyllis”) autoritatea asupra teritoriilor sud-dunărene recuperate de Dromichaites.

j) Pare foarte probabil ca grupul de basilei Ailios, Akrosas, Charaspes, Kanites, Sariakes și Tanusa (ordinea este doar alfabetică), eventual și alții încă neidentificați, să-și fi exercitat autoritatea în termeni instituțional-statali asupra domeniului sud-getic (sau a unei însemnate părți a acestuia) de-a lungul întregului secol II î.Hr.

k) Există, la limită, și posibilitatea ca acest rege, în timpul căruia a operat generalul Cloilios (care, în mod vădit, nu deținea el însuși această demnitate), să fi fost tot Oroles.

REGATUL GEȚIEI

GEȚIA SUDICĂ
(Scythia Minor?)